

## **NOMS, LLINATGES, MALNOMS I TOPÒNIMS MARINERS DE LA TORTOSA DEL SEGLE XIX A LA RÀPITA ACTUAL**

*Lluís Millan*

La tendència a citar el proïsme amb un sobrenom ha tingut èpoques d'acceptació i altres de refús. El seu estudi il·lustra sobre la creativitat, la imaginació i la vitalitat d'una llengua i els seus usuaris.

Habitualment, cada tronc familiar ha tingut un sobrenom que o s'ha mantingut en el temps, o ha evolucionat o ha desaparegut amb algun significat element dels que el portaven.

La família ha estat, però, un element diferenciador a l'hora dels malnoms, i un element integrador en sentir-se units per llaços de sang. En ocasions, en morir els vells, les herències han estat factors separadors. Si bé "de la família se'n vol dir i no se'n vol sentir a dir" assegura el refrany.

Alguns sobrenoms provenen de generacions enrere, especialment en pobles de vella història. Altres són recents, com els sorgits amb els nous grups socials a les terres i a la mar de l'Ebre. Alguns dels seus components van aportar el sobrenom de la seva procedència, o bé el mateix gentilici era un sobrenom.

Els prats del Delta van ser camps de pasturatge per als ramats que pels lligallos hi acudien, principalment de l'Aragó. Molts dels pastors s'hi van quedar i van constituir una família. El cultiu de l'arròs s'esdevé principalment de mitjan segle XIX. Molts dels arrossaires que van acudir-hi, d'origen valencià principalment, ja no se'n van moure.

Els nuclis mariners de les Cases, la Ràpita i la Cala són de final del segle XVIII. Després, l'Ampolla i, recentment, Deltebre. Els cultius de la ribera i la pesca a la mar, els estanys i el riu han contribuït a

rejovenir la tradicional societat agrícola, que basava l'economia en l'oli, el vi, el blat, etc. Han sorgit nous sobrenoms, que conviuen amb els vells, d'acord amb motivacions semblants i sorgits pel caràcter, defecte físic, vici, gentilici, alguna particularitat, etc.

Farem una breu al·lusió al món mariner d'aquest entorn.

### **Els pescadors de Tortosa**

Els antics professionals de la pesca al riu, a les basses del Delta i a la mar pròxima, dels que el cavaller Despuig digué en els seus *Col·loquis de la Il·lustre Ciutat de Tortosa* "No hi ha en tota la costa d'Espanya pescadors que tanta primor alcancen de la pesca com los de Tortosa..." constituïen un gremi, el de Sant Pere, per a la seva autodefensa i protecció social i familiar. Aquest gremi continua actiu a Sant Carles de la Ràpita on traslladà la seu social durant la Guerra Civil del 36.

Amb semblants finalitats trobem a les darreries del segle XIX la Societat de Mariners Sant Pere a l'Ametlla de Mar; Sant Elm, a Sant Carles de la Ràpita i la Societat de Mariners de les Cases d'Alcanar. Amb els anys vindrien les de Sant Pere, a l'Ampolla, i la de Sant Joan, a Deltebre. Aquestes entitats, molt evolucionades, tenen la denominació generalitzada de confraries de pescadors sota l'advocació del sant patró.

### **Els navegants**

Els mariners de Tortosa dedicats al transport marítim estaven agrupats en el Gremi de Sant Elm. Seguien rutes cap a diferents ports de la Mediterrània com Gènova, Alger, Tunis, etc. relacions que eixamplaven el seu món. Tenien establerts nolis per a les diferents mercaderies, com també es pagaven peatges a les rescloses del Canal de Navegació d'Amposta a la Ràpita fent rumb als Alfacs.

Va venir un temps en què el port maritimofluvial va quedar obsolet. L'últim pràctic del port, que residia als poblats de les Goles de l'Ebre, va ser Antoni Piñana i Homedes, que havia estat nomenat pel capità general de Cartagena l'any 1897. El 31 de desembre de 1898 va presentar la dimissió "per haver-se acabat quasi per complet la poca navegació dels cinc o sis vaixells de cabotatge que en anys anteriors existien".

De poc havien servit els dos intents del Canal de Navegació de la Ràpita a Amposta que comunicava l'Ebre amb la mar pels Alfacs. Les inversions

milionàries de la Companyia del Canal es van reutilitzar facilitant l'aigua per al reg dels camps d'arròs.

El transport marítim va seguir des dels Alfares amb moviment de vaixells dels ports de la Mediterrània i de llunyans ports del nord d'Europa. Declinà a partir dels anys seixanta.

Avui, el servei de porta a porta per a distàncies curtes i els grans ports per a les rutes transcontinentals han acabat amb els petits ports tradicionals: "El peix gros es menja el menut".

### **Les matrícules de mar**

L'Administració de Marina té als ports que són caps de districte dos registres bàsics: el dels vaixells, per poder navegar, i el de la gent de mar per poder embarcar els professionals.

Als districtes marítims de Tortosa i Sant Carles de la Ràpita (tros de costa des del Cap de Terme, a l'Ametlla de Mar, fins a Sòl-de-riu) es va iniciar l'any 1904 un nou registre de matrícula de vaixells, en què van ser inscrits els que estaven en actiu, procedents de registres anteriors, i els de nova construcció.

De la gent de mar matriculada es va seguir com es venia fent la inscripció. Pel que fa a Sant Carles de la Ràpita el registre més antic estava iniciat l'any 1859. (Annex I).

L'expressió de la matrícula en el buc dels vaixells per a la seva identificació s'ha fet en el temps segons les normatives vigents.

### **El món mariner del litoral pròxim**

Aquest col·lectiu i les circumstàncies històriques que ha viscut (expedicions dels monarques de la Corona d'Aragó, corsaris i pirates, lluites i guerres a la Mediterrània, campanyes d'ultramar, comerç interregional, etc.) van generar una manera d'expressar-se, amb trets comuns o semblants a altres col·lectius de la mateixa mar, del mateix tros de litoral. Els sobrenoms, els malnoms, van ser una mena d'identificació, més segura habitualment que el propi llinatge.

Del segle passat hem trobat recollits a Tortosa uns quants sobrenoms. Altres són de començament de segle i uns altres són, diríem, actuals pel que fa al port de Sant Carles de la Ràpita:

## **Any 1890**

Vicent Escardó, col·laborador habitual de la premsa tortosina del seu temps, bon coneixedor dels homes de mar de Tortosa, va voler honorar la memòria de patrons, mariners i pescadors "que tanta nomenada van assolir per totes parts per la bona fe i integritat" i va reunir en versos uns centenars de sobrenoms en una llista que va fer imprimir amb data 10 de juliol de 1890 i se'n va reservar la propietat.

## **Anys 1907/1908**

Als llibres d'inscripció marítima del districte de Sant Carles de la Ràpita, s'hi van prendre, en un curt període, unes anotacions sobre els àlies dels noms que se citaven. N'hi ha un centenar i escaig.

## **Any 1934**

El mestre Joan Moreira, de qui es guarda molt bona memòria, en el llibre *Del folklore tortosí* va dedicar un capítol als àlies de mariners i pescadors i en versos en relaciona uns centenars entre els quals, en paraules seues, "hi ha vertaders herois dignes de que el seu nom figure gravat en lletres d'or".

## **Anys 1991/1997**

En l'Assemblea d'Estudiosos que va tenir lloc a Amposta pel mes de setembre de 1991 hi vam presentar un recull de sobrenoms (Sobre el vocabulari marítim), que després vam incloure en el llibre *La Ràpita en el temps* (1997) com una mostra de sobrenoms mariners coneguts a la Ràpita.

Alguns pescadors ens van dir que havien trobat a faltar els seus sobrenoms, procedents alguns dels avis, i ens van demanar que els tinguéssim en compte. I és que si abans, de vegades, citar a un pel malnom es podia prendre com una ofensa, avui, generalment, s'accepta com un fet natural. Fins i tot actualment algunes barques han estat batejades amb el sobrenom familiar. (Annex II).

Als sobrenoms que vam relacionar, hi hem incorporat un bon nombre que n'hem anat recollint, i tots junts, uns quatre-cents cinquanta, sense que això vulgui dir que hi figuren tots perquè és un fenomen viu, sí que podem considerar que són els usuals en el dia d'avui a la matrícula.

En relacionar-los hem considerat il·lustratiu indicar si aquests sobrenoms ja els va citar Vicent Escardó, en els registres, Joan Moreira o són nous. Alguns són

mostra de la continuïtat dels troncs familiars. (Annex III).

### **Els cognoms dels pescadors de la Ràpita. Orígens**

Seguint aquell procés que hem esmentat de desplaçament cap a la mar del nucli mariner de Tortosa, entenent-ho com a territori, podríem dir que els Alfacs van ser el port majoritàriament receptor.

En els registres locals del temps no sempre es consignava la professió dels pares dels nascuts a la Ràpita o la dels que hi morien. Però va haver un curt període, en aquells anys, en què sí que es va fer. Sobre un grup mostra de 46 pescadors hem trobat que els seus pares procedien de:

Tortosa, 30,4% : Arlández, Beltran, Carceller, Cartes, Castellà, Ferré, Moreso, Navarro, Rosales.

La Ràpita, 13% : Arlández, Beltrán, Izquierdo, Navarro, Romeu, Sancho.

Vinaròs, 13% : Farja, Miralles, Segura, Tarragó, Huguet, Zaragoza.

Alcanar, 8,6% : Guàrdia, Safont, Sancho.

La procedència de les mares era:

Tortosa, 28% : Balagué, Besalduch, Calderó, Carbó, Castellà, Cid, Comó, Ferré, Guarch, Navarro, Vidal.

Vinaròs, 15% : Fora, Lorenzo, Pascual, Ripoll, Serralla, Suara.

La Ràpita (Gasparín, Sans, Reverté), València (Martínez, Romeu, Sales), Benicarló (Angeles, Arbó, Arbosa), amb un 3% i Alcanar (Bort, Chillida) que s'hi aproxima.

### **Any 1735. Sorteig de les pesqueres del Gremi de Sant Pere a Tortosa**

En el sorteig de les pesqueres dels estanys del Delta i del riu que feia anualment el dia 1 de juliol el Gremi de Sant Pere troben citats l'any 1735 vuitanta-vuit pescadors. Consignem els cognoms a partir dels que figuren dues vegades:

Armengol (5)	Comí (6)	Montserrat
Algueró	Dalmau	Navarro (6)
Balaguer	Garcia	Homedes
Cabrera (3)	Gras	Omedes (9)
Calderó (4)	Grego (3)	Rosell (3)
Carbó (3)	Hernández (3)	Salvadó
Cartes (3)	Llanes	Zaragoza
Castellà (3)	Mola (3)	

### **Primera etapa del Pòsit Pescador (1919)**

Una altra mostra dels cognoms dels pescadors rapitencs la tenim en la relació de socis assistents a una assemblea general (29 de maig de 1921):

Abilio (2)	Curto (2)	Pedro
Agosto	Elías	Puigcerver
Arasa	Estellé	Redó
Arbó	Ferré	Reverté
Balagué (3)	Gallén	Safont
Beltran	Gómez (2)	Salvadó
Brunet	Izquierdo (2)	Samper
Calduch	López	Sanz
Cartes	Mariano	Sardo (2)
Castellà (3)	Montserrat	Serrat
Celma	Navarro (6)	Silvestre
Cosme (3)	Obiol	Zaragoza (2)

No hi són tots els socis. Només hi consten els assistents.

D'altra banda hem de considerar que el Pòsit Pescador solia agrupar els pescadors-obrers, per entendre'ns. Els pescadors-patrons eren agrupats en una entitat diferent.

## **Segona etapa del Pòsit Pescador (1939) després Confraria de Pescadors Verge del Carme (1943)**

Des de la seva reorganització, acabada la Guerra Civil, va agrupar mariners i patrons i va ser l'única agrupació professional reconeguda, considerada actualment com a Corporació de Dret Públic (1978).

El registre de socis té altes a partir del mes d'agost de 1939 i comprèn tots els pescadors locals, que a poc a poc s'hi van anar incorporant. Fins al mes de desembre de 1996 hi ha hagut 2.395 inscripcions.

De bon començament podien ingressar tots els professionals de la mar. Anys després, només els que anaven als rols de les barques.

Les darreres crisis laborals han ocasionat la incorporació de cognoms no habituals en el sector mariner tradicional.

Els cognoms més repetits:

Balagué 2,4 %	Fornós 1,3 %	Piñana 1 %
Beltran 1,4	García 1,2	Reverté 2,7
Bort 1,4	Garriga 1,2	Rosales 1,7
Brunet 1,3	Gasparín 1	Samper 2
Castellà 3,2	Gil 1,5	Sancho 1,1
Comí 1,1	Juan 1,3	Vidal 1,2
Ferré 1	López 1,4	
Fibla 1,1	Navarro 4,4	

### **Els noms de pila dels pescadors**

Hem volgut obtenir una mostra de les preferències a l'hora d'escollir els noms dels nounats i hem fet un estudi sobre els pescadors inscrits en el Pòsit Pescador en els cinc primers anys de la seva refundació (1939-1944), que suposen la totalitat de la matrícula en el seu temps, molts d'ells nascuts a darreries del segle XIX.

Abans de la Guerra Civil els noms solien perpetuar els dels pares, dels avis, etc. Modernament la selecció del nom està molt diversificada i la normativa vigent té una àmplia permisivitat. Anotem els percentatges d'aquells noms que els porten més de deu pescadors d'un total de 665.

Agustí	4,8 %	Manuel	3,2 %
Antoni	1,6	Marià	2,1
Francesc	9,6	Miquel	3,3
Joan	12,8	Rafael	2,4
Joaquim	2,7	Ramon	4,4
Josep	15	Tomàs	3,8
Pere	2,1		

## ANNEX I

Procedència de la gent de mar matriculada en el Districte Marítim de Sant Carles de la Ràpita (tros de costa des de Sòl-de-riu a la Gola de Migjorn).

### Anys 1859/1900

Nombre total d'inscrits, 666

<u>Districte</u>	<u>Procedència</u>	<u>Mariners</u>	<u>%</u>
Sant Carles de la Ràpita	Ràpita	450	67,6
	Cases		
	Alcanar	69	10,4 78%
Barcelona		34	5,1
Tortosa		26	4,1
Vinaròs		21	3,2
Tarragona		14	2,1
<u>Altres procedències</u>		<u>52</u>	<u>7,5 22%</u>
		666	100

La finalitat de matricular-se d'alguns, especialment de les localitats veïnes, era per fer el servei militar a l'Armada.

Entre les altres procedències estan: Amposta, Ulldecona, la Sénia, Santa Bàrbara, Mas d'en Verge (sic), la Galera, Roquetes, Rossell, Traiguera, Xerta, Maella, Herbers, Olocau del Rei, etc. i altres més distants com Cieza, Morillo del Fruto, Urgell, etc.

En ocasions els nous matriculats ja portaven un àlies. Si no, aviat en tenien un.

## ANNEX II

Embarcacions de pesca de la base de Sant Carles de la Ràpita amb el nom de l'àlies del propietari o de la família o l'àlies que portaven en ser adquirides:

<u>Nom</u>	<u>Àlies de:</u>
Arsís:	El propietari, Narcís Curto, conegut per Arsís.
Barba:	El pare dels propietaris, els germans Reverté Calduch era conegut per Barba.
Bero:	Sobrenom de la família de Pedro Samper, armadors de l'embarcació.
El Músic:	Construïda a la Ràpita per a un armador de Vinaròs. Procedeix d'aquella base.
El Pequeño:	L'actual propietari, Josep Antoni Balanzà ja la va adquirir amb aquest nom.
Garrofero:	Àlies de la família Juan Puigcerver. L'armador n'és un dels components.
Germans Jove:	Era l'àlies del pare dels armadors. Era Daniel Gil Duch, conegut pel Jove.
Germans Maura:	Àlies del pare dels germans armadors. Era Joaquin Elias Enguidanos, conegut per Maura, nom que li van assignar perquè de jove era molt interessat en el coneixement de les coses, com Maura, polític.
Germans Ramonche:	Àlies que portava la família del pare, des dels avis. El Ramonche típic va ser Lluís Castellà Montserrat pescador al Mediterrani i l'Atlàntic. És de la propietat de dos dels germans: Lluís i Ramon Castellà.
Juanito Picardies:	Picardies és l'àlies de la família Gil Piñana. L'avi Sebastià Gil procedia de Vinaròs.
L'Avi Guinyapo:	Embarcació procedent de la matrícula de Palamós. L'armador, Francesc Samper té un altre sobrenom, "Morrut".
La Madre Guapa:	Amb aquest nom era coneguda la mare de la copropietària, Carme Mateu.
Lo Rapitenc:	Dels germans Zaragoza Matamoros. Els pescadors, per la mar, se solen conèixer les embarcacions pel gentilici de rapitencs, vinarossencs, caseros, ampolleros, caleros, etc.
Los Camilos:	L'armador és Camilo Zaragoza. Així es diu el seu fill i així es deia el seu pare, a qui van posar Camilo en atenció a un pescador company de camarada del seu avi.
Los Chicuelos:	Amb aquesta denominació es referia el pare als seus fills. Avui l'armador, Alfredo Balanzà, és un d'aquells fills.

- Los Maians:** Els armadors, germans Juan Tomàs són d'una família de pescadors en la qual el pare, Marià Juan, era conegut per Maian.
- Los Palmeros:** El pare dels armadors, Rafael Elco, era conegut per Palmero. Els fills, els Palmeros.
- Mariocho:** Sobrenom dels germans Gabriel i Joan Navarro de los Santos, passat a l'embarcació d'un dels fills, Joan Navarro.
- Moro:** Sobrenom dels fills de la família d'un rapitenc que va viure a El Rincón de el Medik al Marroc, donat a l'embarcació de la qual són propietaris.
- Morulla:** El cognom Balagué (o Balaguer) va unit a la Ràpita al sobrenom Morulla. És l'embarcació de pesca dels germans Balagué.
- Palistre:** Sobrenom amb què era conegut el fundador de la família dels Viura. L'armador és un fill, Xavier Viura.
- Paraguai:** Sobrenom amb què era conegut el pare del propietari, de la família Bort Castells. L'armador Joan Bta Bort.
- Pepito El Xavo:** Sobrenom amb què era conegut el pare dels armadors, Josep Garriga. Armadors, els germans Garriga.
- Perola:** Àlies del pare dels propietaris, Tomàs Balagué. Armadors els germans Balagué Balagué.
- Picardies:** Sobrenom del fundador de la família dels Gil. Igual que la de Juanito Picardies. Armadors, uns germans Gil.
- Pòlit:** Armadors germans Curto. El pare era conegut per Pòlit.
- Sord de Barrallé:** Sobrenom de l'armador Ramon Tomàs.
- Taleques:** Sobrenom dels germans Beltran Enero, els Taleques. Els armadors són els germans Beltran Vizcarro.
- Trisca:** Els germans Zaragoza eren coneguts amb aquest sobrenom. L'armador és un Zaragoza, Rafael.
- Vueltas:** Els germans Montañés Castellà eren coneguts com els Vueltas. L'armador és un Montañés, Àngel Montañés Navarro.

### ANNEX III

#### Sobrenoms utilitzats en l'actualitat

Els àlies que porten una a) els cita Vicent Escardó en 1890; amb b) han estat trobats als registres 1907/1908; amb c), citats per Joan Moreira en 1934.

Aleman	Bombo b)	Capellà Capsa
Amador	Bombones	Cara al cel
Ambrosio	Bonança	Carabassó a) c)
Americano a) c)	Borni a) c)	Caragols a) b) c)
Andarín b)	Borra a)	Cardedéu
Ànima	Borrego	Carpanta
Aragonés b)	Bóta a)	Carrascany c)
Arria en banda a) b)	Botons b)	Carrinya
Arsís b)	Bugarró b)	Cartagenero a)
Bala c)	Butxaques	Cartes c)
Balança	Cabello	Cartutxano a) c)
Balançanet	Cabet b)	Casero
Baldana c)	Caburret a) c)	Casimiro c)
Barba	Cadell	Cassoles
Barquer a) b) c)	Cadernera b)	Catarria
Barquero a) c)	Cadirer a) c)	Cavaller
Barrero	Caganera a) b)	Cavero b)
Barricat	Cagueta b)	Caxarret
Barrina	Calero a)	Caxarro a) b) c)
Barrot	Calvo a) c)	Caxató
Bentrol	Cama b)	Caxau
Bequerut	Cames de catre c)	Cera b)
Berlingues	Cameta a) c)	Cetrill c)
Bero	Camilo a) c)	Cigarret
Bessó	Camín	Cipriano b)
Bicicleta	Camino b)	Cirera a) c)
Bisbe a)	Canàries	Cisco b)
Bisnago	Caneno b)	Cleco b)
Blanco	Canonge c)	Coa a) b) c)
Bocana c)	Cansalada	Coca a) c)
Boix a) c)	Canyada	Cojones
Bolea b)	Canyeco b)	Col
Bolete	Cap blanc a) c)	Coll d'oli
Bolla a) c)	Cap xapat b) c)	Comuna

Contrabando b)	Gafarró a)	Just a) c)
Cordeller b)	Galindo c)	Lissa
Corneli	Gallo c)	Llaçat
Cot b)	Gambeli	Llanot b)
Cotet b)	Ganso	Llaó a)
Cotí b)	Ganxa	Llarguet b)
Cotorra b) c)	Ganxet b)	Lleganya c)
Cucala b)	Ganxo b)	Llesca
Cuco b)	Gardaco	Llop
Cucuc	Garranyeco	Lluc, els de b) c)
D'Anita c)	Garrofa c)	Lluca
Daina a) c)	Garrofero	Madrikenyo
De Blai	Garrut	Maials c)
De la Creu	Gaseni c)	Maian c)
De la Martina	Gata c)	Maians
Dels Ditos	Gauffí b)	Malaguenyo a) b) c)
Duo b)	Geni	Maleta
Elvireta	Gordo a)	Malles
Enganxat a)	Gorreta	Mallorquí
Enriquet	Gorrota a)	Mamona
Ernesto	Gramola	Manasses a) b) c)
Esparralló a) c)	Grassa	Mançaneres b)
Espelta	Grill a) b) c)	Mandongo
Esquerré c)	Groc c)	Manolo
Estrella	Guapo	Manso b)
Estudiant a) b) c)	Guassa	Manuel b)
Fàbul b)	Güec c)	Manxongo
Fava	Guerrero	Manyà
Faveta	Guzman b)	Marel a) c)
Favota	Hermosura, la b)	Maret
Felipeta	Hilario	Mariotxo
Felipets	Ibáñez	Marqueset
Fesol a)	Ignasi b)	Marranyota
Fideu	Janet c)	Marro a) c)
Figuero b)	Janot	Màrtil
Filador b)	Jaume b)	Martina, de la b)
Firme a) b)	Jaume del Tiet b)	Màscara b)
Fonsa	Joan de Gironi b)	Maset b)
Frare c)	Joanet b) c)	Maso de la Cagueta
Fura a) c)	Joanot	b)
Gabarda	Jove	Masot b) c)

Massaluis b)	Negret	Pèntul c)
Massierra	Neleta	Pepet de Pellet b)
Mata	Nofre	Pepete
Matagats b) c)	Noi b)	Pequenyo a) c)
Matevet c)	Noll	Però a) c)
Maura	Norte	Perola c)
Mena a) c)	Oli	Pessetero c)
Mietes	Otxo	Pesteta c)
Mifa c)	Ous	Petardi
Miguelet b)	Paella	Peteres
Milhomes	Pagès	Petols
Milio b)	Pageset a) c)	Peton
Mingo b)	Palaia a)	Petxines c)
Minguilla b) c)	Palistre	Petxo
Miralles	Palmero	Picardies
Mitja llengua	Panader a) c)	Piculín
Moc	Panera c)	Piga
Moco c)	Panitoros b)	Pigat b)
Modesto	Pano	Pintor b)
Moio a)	Panxa a) c)	Pipo
Mona a) c)	Panxampla	Pistol
Mones a) b) c)	Paraguai	Pistoles c)
Monín	Pardal	Pistolet b)
Monot a)	Pare-i-xic	Pistolo b)
Montcofo	Parra	Pitet
Moquet	Pastecillo	Pito b)
Morales	Pastor	Pixon
Moreno, el b) c)	Pataca b)	Poca-pena a) c)
Moro a) c)	Patacó b)	Pòlit c)
Morrut c)	Patarrella b)	Polo
Moruner b) c)	Patrícia	Porra b)
Mosca b)	Patró	Porreta
Motxilla	Pau a) c)	Pospós b)
Motxo	Paxeres	Poto
Muixa	Pelat a) b) c)	Pràxedes
Muixa	Pelegri	Punxa
Muixarreta	Pelele b)	Punyaies a) c)
Muixona	Pelut	Puso
Munyosa b)	Pellero	Quadrat a) c)
Musclo	Pelletes a) b) c)	Quelet de l'obrer
Nana, la	Peniscolà	Quimet